

Vicko Kapitanović, Rukopisna i knjižna baština Franjevačke visoke bogoslovije u Makarskoj. Niz: Spomenička baština Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja. Makarska 1993, 367 str.

Bogatstvo rukopisne i knjižne baštine što se čuva po brojnim samostanskim knjižnicama često stoljećima ostaje skriveno široj javnosti. Obradom rukopisa i objavljivanjem kataloga, rukopisi postaju dostupni znanstvenicima i kulturnim djelatnicima, a time oni postaju izvor proučavanja bogate hrvatske kulturne baštine koju su ili skupljali ili stvarali hrvatski redovnici. Do sada su samo djelomično objavljeni opisi rukopisa samo nekih samostana.¹ Knjiga V. Kapitanovića prilog je tom otkrivanju skrivene baštine. On pruža podatke o rukopisima, inkunabulama, knjigama XVI. st. te rijetkim hrvatskim knjigama što se čuvaju u Franjevačkoj knjižnici u Makarskoj. Ta je knjižnica, uz onu Male Braće u Dubrovniku i Franjevačkog samostana u Zadru, treća među franjevačkim knjižnicama na hrvatskoj obali. Njezini počeci sežu u XV. st. kada je u Makarskoj i utemeljen franjevački samostan. Osnivanjem filozofskog (1708) i bogoslovnoga učilišta (1736) u makarskom samostanu knjižnica dobiva na osobitom značenju jer se tada, zbog uloge samostana kao središnjeg učilišta Provincije Presvetoga Otkupitelja, znatno povećao rukopisni i knjižni fond.

Objavljivanjem ove knjige V. Kapitanović je htio, kako sam ističe u predgovoru, "otrgnuti zaboravu i približiti proučavateljima dio zatrpane hrvatske kulturne baštine, neopravdano zapuštene i prešućivane", ali isto tako i "odati priznanje piscima i profesorima koji su sastavljali školske, filozofsko-teološke, prirodoznanstvene, pobožne i književne tekstove, pribavljali knjige i s knjigama odgajali naraštaje". Konačno, želio je "izraziti i pohvalu" svima onima koji su "prikupljali i ljubomorno čuvali knjižnu baštinu i onda kad je knjiga zbog rabljenosti izgubila svoju vanjsku privlačnost i ljepotu". Tim tekstom autor je izrazio puno značenje obrade rukopisne i knjižne baštine: njome se pruža obavijest suvremenicima o sačuvanoj baštini i upozorava na kulturnu i znanstvenu djelatnost prošlih pokoljenja kako hrvatskih pisaca tako i na brojna djela na kojima su se nadahnjivali i profesori i studenti na Franjevačkoj bogosloviji u Makarskoj.

Knjiga je podijeljena na dva dijela: Rukopisi i Knjige. Rukopisi su svrstani i opisani prema jeziku i pismu. **Hrvatski rukopisi** (*pisani bosančicom i latinicom*) (ima ih 34) opisani su na str. 23-57. To su najvećim dijelom propovijedi, ali i teološke rasprave, prirodoznanstvene knjige, uzrečice, poslovice i pjesme, među kojima i velika zbirka narodnih pjesama. **Latinski rukopisi** razvrstani su tematski: *filozofski i prirodoznanstveni* (str. 59- 108), među kojima su i filozofski spisi fra Andrije Dorotića *teološki rukopisi* (str. 109-147). I konačno, treći dio rukopisa obrađen je pod naslovom **Rukopisi**

¹ Brlek, Mijo. Rukopisi knjižnice Male braće u Dubrovniku I, Zagreb, 1952; H. V. Shoner, Les manuscrits médiévaux de Saint Dominique de Dubrovnik. Catalogue sommaire, 1965; K. Stošić, Rukopisni kodeksi Samostana sv. Frane u Šibeniku. Croatia Sacra, 5/1933; F. E. Hoško, Filozofski rukopisi hrvatskih franjevacu XVIII. st. u franjevačkom samostanu u Budimpešti, Croatica Christiana Periodica, I (1977) 1, 91-98; II (1978) 2, 131-137.

na ostalim jezicima i to: *dvojezični* (str. 149-152) i *na talijanskom jeziku* (str. 152-157). Među **ostalim rukopisima** opisan je jedan crkvenoćirilski obredni molitvenik i naznačen samo naslov jednoga rukopisa na hebrejskom jeziku (tekst Sv. Pisma).

Drugi dio knjige sadrži opis knjiga. Knjižnica Franjevačke bogoslovije u Makarskoj ima 24 **inkunabule** (str. 163-171) i 261 **knjigu tiskanu u XVI. st.** (str. 173-237). Knjige su svrstane abecednim redom autora i opisane prema pravilima katalogizacije Vatikanske biblioteke (*Norme per il catalogo degli stampati*, Città del Vaticano 1949). Popisu knjiga dodao je i popis **hrvatskih rijetkih knjiga**. U tu je skupinu svrstao knjige tiskane do 1835. godine (kada započinje Građa za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga što je objavljuje Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu). Tu su popisane knjige koje spadaju u knjižni nacionalni fond: bilo da je pisac Hrvat ili je knjiga napisana na hrvatskom jeziku ili je nastala na hrvatskom području te konačno knjige koje pridonose izgradnji hrvatske kulture ili raspravljaju o hrvatskom narodu ili području na kojem taj narod živi i djeluje. U toj je skupini opisao 313 knjiga poredanih prema pismu (glagoljica, bosančica, latinica), a unutar svakoga pisma abecednim redom autora odnosno naslova (kada nije poznat pisac). Na kraju je dodan popis **Povremena izdanja koja se čuvaju u knjižnici**, kako ona hrvatska tako i inozemna (str. 303-326).

Katalog na kraju ima kazalo rukopisa koje je svojevrsno predmetno kazalo u kombinaciji s kazalom autora. Zasebno kazalo sadrži popis početnih riječi ("incipit") u rukopisima. Za tiskane knjige izrađena su dva kazala, abecedno prema autorima (kazalo sporednih bibliografskih jedinica tiskanih knjiga) te kazalo mjesta i godina tiskanja, tiskara i nakladnika knjiga.

U Uvodu autor opisuje metode koje se držao pri opisu rukopisa i knjiga. Za rukopise donosi najosnovnije podatke: pisac, naslov ili natuknica za sadržaj, veličina i opseg rukopisa; incipit i explicit. Opis rukopisa (vanjski opis, vrijeme nastanka, sadržaj). Literatura.

Izričito se navodi (str. 19) da su izostavljeni "glazbeni notni tekstovi jer zahtijevaju posebnu stručnu obradu" kao i "filozofsko-teološki fragmenti rukopisa za koje su potrebna daljnja proučavanja da bi se mogli potpunije identificirati".

Knjiga je opremljena brojnim ilustracijama tekstova, slika i karata kako rukopisa tako i tiskanih knjiga.

Ovaj katalog rukopisa i starih knjiga Knjižnice Franjevačke visoke bogoslovije u Makarskoj daje uvid u duhovno bogatstvo na kojemu su se odgajala pokoljenja franjevac Provincije Presvetoga Otkupitelja, među kojima su brojni imali znatnu ulogu u vjerskom, kulturnom i političkom životu Hrvatske. Ona je ujedno i pokazatelj prisutnosti ideja što su dopirale u naše krajeve iz svih dijelova Europe, kao i autohtonosti hrvatske kulturne baštine. Kao obavijesno pomagalo ovaj katalog, izrađen na zavidnoj stručnoj razini i opremljen znanstvenim aparatom, daje uvid u izvore koji se ne mogu zaobići u proučavanju hrvatske kulturne i povijesne baštine. Nadati se da će ona biti poticaj da se slični opisi izrade i za druge samostanske knjižnice što čuvaju skriveno blago koje je nužno otkriti i pružiti znanstvenoj i kulturnoj javnosti radi upoznavanja korijena i dometa hrvatske kulture.

Josip Kolanović